

De reactie van melkveehouders op
zand- en lössgrond op veranderingen
in de voorschriften met betrekking tot
graslandvernieuwing

Juli 2006

Rapport 33

Colofon

Uitgever

Animal Sciences Group
Postbus 65, 8200 AB Lelystad
Telefoon 0320 – 238 238
Fax 0320 – 238 050
E-mail : koeienenkansen.po.asg@wur.nl
Internet <http://www.koeienenkansen.nl>

Redactie

Koeien & Kansen

© Animal Sciences Group

Het is verboden zonder schriftelijke toestemming van de uitgever deze uitgave of delen van deze uitgave te kopiëren, te vermenigvuldigen, digitaal om te zetten of op een andere wijze beschikbaar te stellen.

Aansprakelijkheid

Animal Sciences Group aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Bestellen

ISSN 0169-3689
Eerste druk 2005/oplage 100
Prijs € 12,50

De rapporten zijn op de website te bekijken en te downloaden.

'Koeien & Kansen'

is een samenwerkingsproject van 17 melkveehouders, Animal Sciences Group, PRI, LEI, NMI, CLM en Agrotechnology and Food innovations

Doel is het in de praktijk ontwikkelen, onderzoeken en demonstreren van duurzame melkveehouderij onder uiteenlopende omstandigheden op diverse grondsoorten.

De reactie van melkveehouders op zand- en lössgrond op veranderingen in de voorschriften met betrekking tot graslandvernieuwing

H.F.M. Aarts (Plant Research International, Wageningen)
G.L. Velthof (Alterra, Wageningen)

Samenvatting

In juli 2004 heeft Nederland overeenstemming bereikt met de Europese Commissie over het Derde Nederlandse Actieprogramma (2004-2009). Op zand- en lössgrond mag vanaf 2006 de graszode alleen tussen 1 februari en 10 mei worden vernietigd. Dat houdt in dat het niet langer mogelijk is in de nazomer 'blijvend' grasland te vernieuwen. Bovendien wordt bodembemonstering verplicht en moet de bemesting van het nieuwe grasland of van akkerbouwgewassen op de analyseresultaten worden afgestemd. Om de effecten van de veranderingen in de wetgeving voor de Nederlandse melkveehouderij te verkennen is aan vijf deelnemers aan Koeien & Kansen gevraagd aan te geven hoe ze met de nieuwe regels denken om te gaan.

De bedrijven scheuren jaarlijks 10-20% van het grasland. Allemaal hebben ze het grootste deel van hun grasland in wisselbouw met vooral (eigen) maïs of (andermans) aardappelen. De lengte van de grasperiode ligt in de regel niet strikt vast. Als men maïs op gescheurd grasland teelt, wordt vaak eerst een snede gras geoogst. Sommige veehouders bemesten het volggewas, anderen doen dat niet omdat ze vinden dat de verterende graszode voldoende voedingsstoffen levert. Inzaai van gras op bouwland vindt plaats in de herfst, in de regel direct na de maïsoogst. Bij wisselbouw is er weinig reden tot veranderen. Door de 70% eis voor het aandeel grasland in het areaal cultuurgrond van derogatiebedrijven wordt de grasfase op een aantal bedrijven langer of de bouwlandfase korter. Bij de teelt van maïs na gras kan de uiterste scheurdatum van 10 mei lastig zijn, omdat in een koud voorjaar dan nog geen maaisnede gewonnen kan worden. Het grasland blijft dan nog een jaar liggen of het gras wordt beweid. De verplichte bodembemonstering na scheuren is vaak niet zinnig, omdat men toch niet op bemesting kan corrigeren: de volgteelt wordt niet bemest of de bemesting heeft al plaats gevonden voor het scheuren van het grasland.

Herinzaai van blijvend grasland is minder aantrekkelijk als dat in het voorjaar moet gebeuren. Men is niet zozeer bang voor mislukken van de inzaai door droogte of hitte, maar denkt dat de kweekbestrijding minder effectief is en dat de opbrengst en kwaliteit van het nieuwe gewas in het eerste jaar lager zullen zijn. Men zal proberen door beter graslandmanagement (waaronder een meer kritische houding bij de kwaliteit van loonwerk) de behoefte aan herinzaai te beperken.

De nieuwe wetgeving maakt het moeilijker in te spelen op de actuele situatie. Dat kan ten koste gaan van het financieel en milieukundig bedrijfsresultaat. Overwogen moet worden om bedrijven vrij te stellen van de beperkende regels, indien jaarlijks slechts een beperkt areaal grasland wordt gescheurd, bijvoorbeeld minder dan 10%.

Inhoudsopgave

Samenvatting

1	Inleiding	1
2	Achtergrond van nieuwe wettelijke regels	2
3	Resultaten.....	3
	3.1. Hoe werd in het recente verleden omgegaan met graslandvernieuwing?	3
	3.2. Hoe gaat het in de toekomst gebeuren?	3
	3.3. Wat zijn de gevolgen?	3
	3.4. Waar kan de wetgeving worden verbeterd?	3
	Literatuur	5
	Bijlagen.....	6
	Bijlage 1: Bedrijf Van Hoven (Cadier en Keer, Limburg)	6
	Bijlage 2: Bedrijf Pijnenborg-Van Kempen (Ijsselsteijn, Limburg)	7
	Bijlage 3: Bedrijf Post (Nieuweroord, Drenthe).....	8
	Bijlage 4: Bedrijf Hoefmans (Alphen, Noord-Brabant)	9
	Bijlage 5: Bedrijf Schepens (Maarheeze, Noord-Brabant)	10

1 Inleiding

In juli 2004 heeft Nederland overeenstemming bereikt met de Europese Commissie over het Derde Nederlandse Actieprogramma (2004-2009) als implementatie van de EU-Nitraatrichtlijn. In dit actieprogramma staan onder meer maatregelen voor het scheuren van grasland. Ze hebben vooral gevolgen voor zand- en lössgrond. Daar mag vanaf 2006 de graszode alleen tussen 1 februari en 10 mei worden vernietigd. Dat houdt in dat het niet langer mogelijk is in de meest gebruikelijke periode (de nazomer) 'blijvend' grasland te vernieuwen. Bovendien worden beperkingen gesteld aan de keuze van gewassen die men op gescheurd grasland teelt, wordt bodembemonstering verplicht en moet men de bemesting van het volggewas op de analyseresultaten daarvan afstemmen. Deze laatste beperkingen hebben gevolgen als grasland met bouwland wordt afgewisseld (wisselbouwsituaties).

Om de effecten van de veranderingen in de wetgeving voor de Nederlandse melkveehouderij in beeld te brengen is een casus-benadering gevolgd. In september 2005 is tijdens keukentafelgesprekken aan vijf melkveehouders die deelnemen aan het project Koeien & Kansen gevraagd beargumenteerd aan te geven hoe ze met de nieuwe regels denken om te gaan. Om de effectiviteit van het gesprek te vergroten zijn aan de deelnemers vooraf achtergrondinformatie (zie hoofdstuk 2) en een lijst met mogelijk relevante vragen toegestuurd. De gesprekken concentreerden zich op de kwestie of enkel het tijdstip van scheuren en (her)inzaai wordt aangepast of dat aanpassingen daarin ook leiden tot aanpassingen elders binnen het bedrijf, vanwege verwachte technische en economische consequenties. Tot slot is elke veehouder gevraagd aan te geven welke veranderingen van de wetgeving wenselijk zijn (met behoud of verbetering van effectiviteit).

De verslagen van de gesprekken zijn per bedrijf als bijlage toegevoegd. Op basis daarvan is in hoofdstuk 3 een algemeen beeld geschetst van de effecten van de nieuwe wetgeving voor de melkveebedrijven op zand en löss, en zijn knelpunten die de wet veroorzaakt zichtbaar gemaakt. Tot slot worden de suggesties voor verbetering van de wetgeving samengevat.

2 Achtergrond van nieuwe wettelijke regels

De uitspoeling van nitraat naar het grondwater blijft met name op zand en löss zorgwekkend. Nitraatuitspoeling wordt bevorderd door een hoog bemestingsniveau (veel N-aanvoer als meststof), door veel beweiding (urineplekken met hoge N-concentraties) en door scheuren van grasland. Bij het scheuren van grasland kunnen tijdelijk grote hoeveelheden nitraat vrijkomen door versnelde afbraak van in de zode opgehoopte organische stof. De laatste jaren is in Nederland en België veel onderzoek verricht naar de effecten van het scheuren van grasland op de productiviteit van volggewassen (grasland en akkerbouwgewassen) en op nitraatuitspoeling. De resultaten daarvan zijn besproken tijdens bijeenkomsten van de nationale werkgroep Graslandvernieuwing en de internationale werkgroep Grassland Renovation, het laatst in oktober 2005 in Maastricht, en vastgelegd in rapporten en publicaties. De algemene opvatting is dat er een voldoende helder beeld is ontstaan over de effecten van het scheuren van grasland, al blijven er altijd vragen over.

Met ingang van 2006 verlaat Nederland het MINAS-systeem, als nationaal wettelijk instrument dat moet zorgen voor de implementatie van de EU-Nitraatrichtlijn. We gaan over op gebruiksnormen voor meststoffen. Door gebruiksnormen wordt de bemesting begrensd, maar het maximale aandeel dierlijke meststoffen daarin (250 kg N/ha) is hoger dan de Europese standaard (170 kg N/ha). Voorwaarden die de EU stelt aan het verlenen van deze derogatie hebben ondermeer betrekking op het scheuren van grasland. Uit onderzoek is gebleken dat het op zand- en lössgrond gebruikelijke scheuren in de nazomer (dat wil zeggen doden van de zode aan het begin van september en herinzaai rond het midden van september) leidt tot een toename van minerale bodemstikstof in november met 50 tot 80 kg per ha, waardoor het nitraatgehalte van het grondwater kan worden verhoogd met 25-30 mg per liter. De belangrijkste oorzaken zijn de snelle afbraak van de zode door de nog hoge bodemtemperaturen en de trage groei van het nieuwe gewas door de in het najaar snel afnemende daglengte en lichtsterkte. Uit onderzoek is ook gebleken dat het scheuren in het voorjaar niet tot een verhoogde nitraatuitspoeling hoeft te leiden. De afbraak van organische stof verloopt dan traag en de groei van het nieuwe gewas is zodanig dat de vrijkomende stikstof voldoende kan worden opgenomen. Bij inzaaien in de zomer is de kans groot dat kiemplanten sterven door droogte of hitte, wat tot verhoogde uitspoeling van nitraat kan leiden als een regenperiode aanbreekt.

De datum die de grens markeert tussen voorjaar en zomer is arbitrair. Omdat 15 mei is gekozen als datum waarop de gewasarealen worden vastgesteld (die belangrijk zijn, omdat voor het verlenen van derogatie minimaal 70% van het bedrijfsoppervlak uit grasland moet bestaan) is 10 mei als uiterste datum gekozen. Als de grens op bijvoorbeeld 20 mei was gesteld, zou het mogelijk zijn het perceel als grasland aan te melden, terwijl men in dat jaar na een eerste snede gras bijvoorbeeld maïs kan telen. Bij de keuze van 10 mei heeft de veehouder nog de mogelijkheid door beweiden of maaien een snede te oogsten, alvorens te scheuren. Met name op nattere gronden of ongunstige omstandigheden in het vroege voorjaar kan dat aantrekkelijk zijn, omdat onder die omstandigheden de kans groot is dat bij herinzaai de bodem verdicht wordt.

Ook bij scheuren vóór 10 mei kan er teveel nitraat uitspoelen bij een gewas dat slechts weinig stikstof kan opnemen. Na scheuren is de gewaskeuze daarom beperkt, maar dat heeft voor het gangbare melkveebedrijf geen gevolgen, omdat gras en maïs (met verplicht vanggewas) door de overheid geaccepteerde gewassen zijn. Wel moet men de grond na het scheuren (laten) bemonsteren op stikstofleverend vermogen en moet men de bemesting van het volggewas afstemmen op de resultaten van deze analyse.

De eisen die aan scheuren van grasland gesteld worden, kunnen de bedrijfsvoering belemmeren of de kosten verhogen. Een beperking van de nitraatuitspoeling heeft ook kostenbesparende of opbrengstverhogende effecten, omdat stikstofverliezen moeten worden aangevuld met meststoffen die slechts beperkt beschikbaar zijn.

Voor meer informatie over de wetenschappelijke onderbouwing van de voorschriften met betrekking tot het scheuren van grasland verwijzen we naar het rapport 'Randvoorwaarden aan het scheuren van grasland met betrekking tot volggewas, periode en bemesting' (Velthof, 2005).

3 Resultaten

De resultaten van de gesprekken met de vijf veehouders zijn in dit hoofdstuk verwerkt tot meer algemeen geldende, plausibele beelden. In de bijlagen zijn de gespreksresultaten van de afzonderlijke bedrijven vermeld.

3.1. Hoe werd in het recente verleden omgegaan met graslandvernieuwing?

De vijf bezochte bedrijven scheuren het grasland regelmatig. Jaarlijks wordt 10-20% van het grasland gescheurd. Alle bedrijven hebben het grootste deel van hun grasland in wisselbouw met (eigen) maïs of (andermans) aardappelen. Het is dus tijdelijk grasland. De lengte van de grasperiode ligt in de regel niet vast. Afhankelijk van de botanische samenstelling en de vermeende vitaliteit van de grasmat en van de vraag naar vers bouwland wordt in het voorjaar gescheurd. Op lössgrond scheurt men in de herfst als wintergraan het eerstvolgende gewas is. Als men maïs op gescheurd grasland teelt, wordt het gras vaak eerst nog bemest en beweid of gemaaid. Sommige veehouders bemesten het gewas dat direct na het scheuren wordt geteeld, anderen doen dat niet omdat ze vinden dat de verterende zode voldoende voedingsstoffen levert. Inzaai van gras op bouwland vindt plaats in de herfst, in de regel direct na de maïsoogst. Als deze oogst door weersomstandigheden laat is, wordt de inzaai van grasland uitgesteld door nog een jaar maïs te telen. Men gaat dus vrij flexibel om met wisselbouwgrasland.

Meestal is een deel van het grasland blijvend. Ook dat grasland wordt regelmatig vernieuwd. Herinzaai vindt altijd in het najaar plaats. Omdat men denkt dat het bestrijden van onkruiden (met name kweek) minder effectief is bij inzaai in het voorjaar, vindt geen inzaai in het voorjaar plaats.

3.2. Hoe gaat het in de toekomst gebeuren?

Waar het gaat om grasland in wisselbouwsituaties is er weinig animo om te veranderen. De mogelijkheden om wintergraan direct na het gras te telen vervalt door de nieuwe wetgeving. Daardoor moet men het grasland kort voor het zaaien van het graan scheuren en dat is in de herfst. Door de 70% regeling voor het aandeel van grasland in het bedrijfsareaal cultuurgrond wordt de grasfase op een aantal bedrijven langer of de bouwlandfase korter. Bij de teelt van maïs na gras kan de uiterste scheurdatum van 10 mei lastig zijn, omdat in een koud voorjaar en bij een minder vitale zode dan nog geen maaisnede gewonnen kan worden. Het grasland blijft dan nog een jaar liggen (dit kan opbrengst kosten) of het gras wordt als weidesnede benut. De 70% regeling kan veehouders ertoe dwingen ook in jaren met een (te) late maïsoogst nog gras in te zaaien. Bij de oude wetgeving zouden zij hebben besloten nog een jaar maïs te telen.

Herinzaai van blijvend grasland wordt minder aantrekkelijk als dat in het voorjaar moet gebeuren. Men is niet zozeer bang voor mislukken van de inzaai, maar denkt dat de kweekbestrijding minder effectief is en dat de opbrengst en kwaliteit van het nieuwe gewas in het eerste jaar lager zullen zijn. Men zal proberen door beter graslandmanagement (waaronder een meer kritische houding t.a.v. de kwaliteit van loonwerk) de behoefte aan herinzaai te beperken. Waar mogelijk wordt overgegaan op wisselbouw, maar de 70% regeling, een slechte verkaveling of een groeiende veestapel maken dat soms lastig. Zeker als op de veldkavel uit kostenoverwegingen continu maïs wordt geteeld, is wisselbouw op de huiskavel vaak maar zeer beperkt mogelijk.

3.3. Wat zijn de gevolgen?

Vermoedelijk zijn de gevolgen betrekkelijk gering en vooral beperkt tot de kosten van bodembemonstering. De bestrijding van kweek is bij herinzaai lastiger. Herinzaai wordt minder aantrekkelijk, wat kan leiden tot zorgvuldiger graslandbeheer (waardoor zode minder snel slijt) of meer wisselbouw. De nieuwe wetgeving maakt het moeilijker in te spelen op de actuele situatie. De veehouder verliest vrijheid van handelen. Dat kan ten koste gaan van het financieel en milieukundig bedrijfsresultaat.

3.4. Waar kan de wetgeving worden verbeterd?

Vaak teelt men na scheuren maïs, die dan soms niet wordt bemest. Dan heeft bodembemonstering geen zin, omdat er toch niet op bemesting gecorrigeerd kan worden. Als men de volgteelt wel bemest, gebeurt dat voor het scheuren of vrijwel gelijktijdig met scheuren van het grasland. Ook dan is bemonstering na scheuren niet zinnig, omdat er al bemest is.

Bij een meer flexibele 70% regeling, door saldering over meerdere jaren, hoeft graslandvernieuwing minder geforceerd te gebeuren. Dat komt de financiële en milieukundige prestaties ten goede. Een optie om flexibeler te opereren is om bedrijven vrij te stellen van de beperkende regels indien jaarlijks slechts een beperkt areaal wordt gescheurd, bijvoorbeeld minder dan 10%. De datum 10 mei als uiterste datum voor scheuren kan te vroeg zijn voor een maaisnede als het voorjaar koud is, met name op koude grond of bij een minder vitaal (te scheuren) gewas. Te overwegen is deze datum flexibel te maken.

Literatuur

Velthof, G.L. (red.), 2005. Randvoorwaarden aan het scheuren van grasland met betrekking tot volggewas, periode en bemesting. Alterra-rapport 1204, Wageningen.

Bijlagen

Bijlage 1: Bedrijf Van Hoven (Cadier en Keer, Limburg)

Het bedrijf van de familie Van Hoven ligt op lössgrond in Zuid Limburg. Het bedrijf heeft 34 ha grasland, 25 ha maïs en 2 ha overige akkerbouwgewassen. De melkproductie per ha is 14.250 kg. Door een beperkte jongveestapel en eiwitarm voeren is mestafzet niet nodig.

Hoe werd in het recente verleden omgegaan met graslandvernieuwing?

De botanische samenstelling (aandeel raaigras en aandeel onkruiden) is bepalend voor de beslissing het grasland wel of niet te vernieuwen. Een belangrijke oorzaak voor verlies aan zodenkwaliteit is het gebruik van (te) zware machines op de lössgrond door de loonwerker, zodenbemesting bij schraal weer en minder secuur werken. Als boer moet je daar attent op blijven.

Gemiddeld wordt jaarlijks 10% van het grasland gescheurd. Bij graslandvernieuwing of bij wisselbouw met wintertarwe gebeurt dat in september. Bij wisselbouw met maïs wordt in februari gescheurd. Vaak fungeren tarwe of maïs gedurende 1 jaar als tussengewas. Na de oogst hiervan zaait men weer gras. Wisselbouw is het meest algemeen op het bedrijf, maar op de huiskavel wordt ook herinzaai toegepast.

Bij kweek wordt de grasmat doodgespoten. Anders freest en ploegt men alleen.

Bij 1 jaar maïs als tussengewas wordt in het voorjaar niet bemest; deze maïs levert hoge opbrengsten. Ook het gras dat men na de maïs inzaait, wordt niet bemest. Bij herinzaai in het najaar bemest men ook niet (ook geen startgift). In de regel wordt het jonge gras in de herfst niet beweide of gemaaid. Het in de herfst ingezaaide gras krijgt geen drijfmest in het voorjaar, vanwege het gevaar voor zodenbeschadiging. Men geeft wel kunstmeststikstof. In het voorjaar wordt licht beweide.

Het nieuwe grasland heeft de eerste 2 volledige jaren een hogere productie van een betere kwaliteit dan het oude grasland.

Hoe gaat het in de toekomst gebeuren?

De nieuwe wetgeving is een stimulans om zo min mogelijk te vernieuwen, dus om te proberen de zode in goede conditie te houden. De hoge kosten van herinzaai ondersteunen dat voornemen. Waarschijnlijk is de kans op het achteruitgaan van de zodenkwaliteit in de toekomst ook minder groot door de lagere bemestingsniveaus die door de gebruiksnormen worden afgedwongen. Als graslandvernieuwing toch nodig is, gebeurt dat in het vroege voorjaar. Er wordt dan geen grassnede gewonnen. Men bemest niet, eind april zaait men maïs en na de maïsoogst zaait men opnieuw gras in. Dit gras wordt in het najaar niet bemest. Als door laat afrijpen van de maïs het slagen van de grasinzaai te riskant wordt, teelt men wintertarwe. Het jaar daarna wordt weer gras gezaaid; de inzaai stelt men dus een jaar uit. Een probleem kan zijn dat het telen van maïs als tussengewas niet altijd mogelijk is door de 70% regeling. Waarschijnlijk wordt het scheuren dan verschoven naar een volgend jaar, waarin men wel aan de 70% eis voldoet. Een voordeel is wel dat het niet langer verplicht is de maïs op bepaalde percelen te telen in verband met het recht op maïspremie.

Wat zijn de gevolgen?

Vermoedelijk zijn de financiële gevolgen van de nieuwe wetgeving beperkt tot de kosten voor bodembemonstering. Er wordt weinig verandering verwacht voor de beheersing van onkruiden. Bij kweek wordt in februari gespoten en geploegd in april.

Ook de kans van slagen verandert niet. Er worden ook geen effecten verwacht op opbrengt of kwaliteit. De keuze van tussengewas is door de verplichting in het voorjaar te scheuren beperkt tot maïs.

De mogelijkheid tot het telen van het zeer geschikte gewas wintertarwe vervalt door de nieuwe wetgeving.

De wetgeving met betrekking tot graslandvernieuwing heeft geen gevolgen voor het areaal grasland.

Leidend is de 70% eis, die hoger is dan landbouwkundig wenselijk. Ook beweiding blijft gelijk.

Op welke punten kan de wetgeving worden verbeterd?

Als er na het scheuren van grasland in dat kalenderjaar niet bemest wordt, is bemonsteren van de bodem niet zinnig. De bemesting kan immers niet worden aangepast aan de resultaten van de analyse. De gebruiksnormen maken het voor veehouders aantrekkelijk na het scheuren niet of minder te bemesten, omdat de meststof elders beter kan worden benut. Dat is zeker het geval als de gebruiksnormen de komende jaren worden aangescherpt.

Er zou vrijstelling van beperkende regels moeten komen voor veehouders die een beperkt areaal (b.v. minder dan 10%) van het grasareaal jaarlijks vernieuwen.

Bijlage 2: Bedrijf Pijnenborg-Van Kempen (IJsselsteijn, Limburg)

Het bedrijf van de familie Pijnenborg – Van Kempen ligt op goed vochthoudende zandgrond in midden Limburg. Het bedrijf heeft 25 ha grasland en 15 ha maïs. De melkproductie per ha is 17.500 kg. Er moet mest worden afgevoerd.

Hoe werd in het recente verleden omgegaan met graslandvernieuwing?

Visueel wordt beoordeeld of het aandeel goede grassen in de zode nog hoog genoeg is, en of de onkruiddruk niet te hoog is. Tegenwoordig besluit men minder snel tot scheuren. Sommige percelen op dit bedrijf zijn alleen geschikt voor gras. De ervaring is dat de grasmat zich ook zonder herinzaai soms kan herstellen. Gras wordt ook gescheurd voor vruchtwisseling met akkerbouwgewassen. Er vindt grondruil plaats met een akkerbouwer. Dat kan inhouden dat het grasland gescheurd wordt als de zode nog goed is. Voordat men de grond overdraagt aan de akkerbouwer, wordt eerst maïs geteeld.

Jaarlijks wordt 15-20% van het grasland gescheurd. De graslandpercelen zijn niet ouder dan 6 jaar. Bij herinzaai wordt in augustus of september gescheurd en ingezaaid, bij wisselbouw in het voorjaar. Begin februari bemest men alle percelen grasland met drijfmest, ook de te scheuren percelen.

Het in het voorjaar te scheuren grasland (wisselbouw) wordt eerst in april afgeweid. Als de grond te nat is vindt geen beweiding plaats, maar maait men later. Er wordt bij wisselbouw zelden tegen onkruid gespoten. Er wordt gefreesd, geploegd en ingezaaid. Maïs krijgt kort voor het scheuren van het grasland (eind april) per ha 30 m³ drijfmest. Bemesting na scheuren zou de grond teveel verdichten.

Bij herinzaai spuit men de grasmat in het najaar dood. Daarna volgen frezen, drijfmest uitrijden, ploegen en inzaaien. In het najaar en in voorjaar wordt het jonge grasland beweid als het land daar geschikt voor is.

Hoe gaat het in de toekomst gebeuren?

Men probeert de zode langer goed te houden, maar de vraag is wat er nog kan worden verbeterd aan het graslandmanagement. Mogelijk gaat men meer spuiten tegen onkruid. Doorzaaien is geen optie, omdat er meestal veel onkruid of kweek in het perceel staat als de zode slecht is, en die gaan niet weg bij doorzaai. Als men maïs teelt na scheuren, wordt in de regel eerst beweid. De (goed vochthoudende) grond is van nature vrij koud, waardoor een maaisnede vaak later zal vallen dan 10 mei. Bij herinzaai of bij de teelt van een vroeg in te zaaien gewas zal niet vooraf beweid kunnen worden. Op de huiskavel zal er vaak sprake zijn van herinzaai, omdat een belangrijk deel van de grond als veldkavel in gebruik is en die vanwege de kosten het liefst voor de teelt van maïs bestemd wordt. De 70% regeling dwingt dan tot blijvend grasland op de huiskavel.

Wat zijn de gevolgen?

Vermoedelijk blijven de kosten van (her)inzaai gelijk. Bij gras na gras is kweek lastiger te bestrijden door de langzame werking van glyfosaat in het voorjaar. Herinzaai in het voorjaar is op deze grond niet riskanter dan in het najaar. Bij de overgang van najaarsinzaai naar voorjaarsinzaai ruil je een voorjaarsnede in tegen een herfstsnede. Dat geeft een lagere opbrengst van mindere kwaliteit.

De verplichting 70% van de grond in gras te hebben liggen, verhoogt de bewerkingskosten van de veldkavel, omdat men daar ook gras zal moeten telen om aan de 70% te komen. Voor de huiskavel is zo weinig maïs beschikbaar dat meerdere jaren maïs achter elkaar na een grasperiode niet meer mogelijk is. De frequentie van scheuren wordt dan te laag.

De verandering in de wetgeving met betrekking tot graslandvernieuwing heeft geen gevolgen voor de beweiding. Ook het areaal grasland wordt er niet door beïnvloed, omdat de 70% grens wordt aangehouden.

Op welke punten kan de wetgeving worden verbeterd?

De uiterste datum van 10 mei voor het scheuren van grasland is erg vroeg voor de koudere zandgronden. Er kan niet altijd voor die datum zijn gemaaid.

Maak de 70% flexibel, wat wil zeggen dat gemiddeld over een langere periode 70% van de grond in gebruik moet zijn als grasland.

Omdat de drijfmest voor het scheuren van het grasland wordt uitgereden, heeft het bemonsteren van de grond na scheuren geen zin.

Bijlage 3: Bedrijf Post (Nieuweroord, Drenthe)

Het bedrijf van de familie Post ligt op veenkoloniale zandgrond in Drenthe. Het bedrijf heeft 38 ha grasland en 16 ha maïs. De melkproductie per ha is 18.500 kg. Er moet mest worden afgevoerd.

Hoe werd in het recente verleden omgegaan met graslandvernieuwing?

Grasland wordt afgewisseld met akkerbouwgewassen (land ruilen met een akkerbouwer). De lengte van de grasperiode is 7 of 8 jaar. Bij de keuze van te scheuren percelen wordt geen rekening gehouden met de botanische samenstelling van de grasmat. Kweek of andere onkruiden zorgen zelden voor last. De laatste jaren wordt minder vaak gescheurd en land geruild met een akkerbouwer, omdat dit het organische stofgehalte van de bodem verlaagt. Er is dan extra stikstof nodig om het organische stofgehalte weer op peil te brengen, waardoor bij stikstofgebruiksnormen problemen kunnen ontstaan (mesttekort). De akkerbouwer teelt aardappelen in het gescheurde grasland. De zode wordt niet doodgespoten en er wordt 40 m³ runderdrijfmest voor het scheuren uitgereden om de vertering van de zode op gang te brengen. Er wordt vooraf aan het scheuren geen gras geoogst. Gras zaait men in september in na de aardappelen. Het jonge grasland wordt in de herfst niet bemest. Soms is beweiding met schapen nog mogelijk. In het voorjaar geeft men alleen kunstmest.

Hoe gaat het in de toekomst gebeuren?

Er zal weinig veranderen met betrekking tot de methode van graslandvernieuwing. De beschikbare hoeveelheid kunstmestfosfaat in het nieuwe gebruiksnormenstelsel kan wel tot problemen leiden. De beschikbare hoeveelheden kunstmestfosfaat zijn gering. Aangezien het uitrijden van drijfmest in het voorjaar op nieuw grasland niet mogelijk is (beschadiging van de zode), wordt het nieuwe grasland in het voorjaar alleen met stikstofkunstmest bemest. Nieuw grasland krijgt daardoor langere tijd geen fosfaat. Er is onder het nieuwe gebruiksnormenstelsel genoeg kunstmestfosfaat voor circa 5 ha nieuw grasland, maar ook de maïs heeft fosfaat nodig. Om mogelijke problemen met fosfaatbemesting op te lossen zal men het areaal nieuw grasland willen beperken en zal er dus minder vaak gescheurd worden (de grasperiode wordt langer). Gras na gras zal zeker niet meer gebeuren. Als de zode open is, zal men doorzaaien. Dat kan omdat er in de percelen van dit bedrijf weinig kweek voorkomt. Mogelijk zal men vaker spuiten tegen bijv. paardebloemen ('chemische graslandvernieuwing').

Wat zijn de gevolgen?

De gevolgen zijn beperkt en treffen vooral de akkerbouwer die aardappelen wil telen na gras. Door de langere grasperiode zijn er minder mogelijkheden en de kosten voor de akkerbouwer zijn hoger door de verplichte bodembemonstering. Een probleem is dat bij de gebruiksnormen te weinig ruimte is om de in de akkerbouwperiode afgenomen bodemvoorraad stikstof weer aan te vullen.

Op welke punten kan de wetgeving worden verbeterd?

De verplichte bodembemonstering heeft praktisch geen nut omdat al voor het scheuren wordt bemest met drijfmest (in verband met de teelt van aardappelen). In de praktijk kan men in het voorjaar niet wachten op de uitslagen van bodemonsters. Het is een drukke tijd waarin werkzaamheden vooraf strak moeten worden gepland.

Bijlage 4: Bedrijf Hoefmans (Alphen, Noord-Brabant)

Het bedrijf van de familie Hoefmans ligt op lichte zandgrond in Noord-Brabant. Het bedrijf heeft 26 ha grasland en 17 ha maïs. De melkproductie per ha is 17.000 kg. Er moet mest worden afgevoerd.

Hoe werd in het recente verleden omgegaan met graslandvernieuwing?

Het grasland is onderdeel van een wisselbouwsysteem. Na het scheuren volgt dus altijd een bouwlandperiode. De duur van de grasperiode is 3-8 jaar, gemiddeld 4-5 jaar. Gras wordt gescheurd bij teveel kweek (visueel) of als de opbrengst terugloopt (dit blijkt uit perceelsregistraties met BAP). Meestal zijn het de oudste percelen die vernieuwd moeten worden.

Het te scheuren grasland wordt in het voorjaar normaal bemest met 35 m³ drijfmest, aangevuld met kunstmest tot ongeveer 100 kg N werkzaam uit drijfmest en kunstmest. De eerste snede wordt meestal gemaaid, soms beweid. De zode wordt daarna niet doodgespoten, omdat de ervaring leert dat de maïs de kweek voldoende kan terugdringen. Men freest en ploegt, en over het geploegde land rijdt men zelf 10-15 m³ runderdrijfmest uit. De maïs krijgt een startgift met kunstmeststikstof in de rijen. Na de maïs volgt Italiaans raaigras als vanggewas. Na 2 of 3 jaar maïs (35 m³ drijfmest + startgift kunstmest in de rij) wordt na de maïsoogst gras ingezaaid. Soms kan dat niet door weersomstandigheden. Dan zaait men het jaar daarop opnieuw maïs in en de inzaai van grasland wordt dus een jaar uitgesteld.

Jong grasland wordt in maart door het bedrijf zelf bemest met drijfmest. Drijfmest vervangen door kunstmest kan niet altijd door de fosfaatbehoefte van het jonge gewas en de beperkte beschikbaarheid van kunstmestfosfaat (fosfaatgebruiksnormen). De eerste snede in het voorjaar wordt beweid of gemaaid. Bij maaien gebeurt dit gelijktijdig met de andere maaipercelen.

Hoe gaat het in de toekomst gebeuren?

Het zijn in het algemeen de minder snel groeiende percelen die voor herinzaai in aanmerking komen. Bij maaien kan de maaidatum na 10 mei komen te liggen. Dat kan de planning in de war sturen. Men wil na de grasoogst zo snel mogelijk maïs zaaien. Resultaten van bodembemonstering moeten binnen 1 of 2 dagen beschikbaar zijn, anders zit de maïs al in de grond. De drijfmest is dan al uitgereden en ook de rijenbemesting heeft dan al plaats gevonden.

Wat zijn de gevolgen?

De gevolgen zijn niet groot. Omdat er meer gras en minder maïs is (door de 70% eis) wordt de grasperiode in het wisselbouwsysteem iets langer. Mogelijk kan men in de toekomst met een akkerbouwer of tuinder samenwerken, waardoor de oude situatie kan worden hersteld (tijdelijk gras op het akkerbouw- of tuinbouwbedrijf).

Op welke punten kan de wetgeving worden verbeterd?

Bodembemonstering is weinig zinnig. De resultaten van de analyse zijn waarschijnlijk niet tijdig binnen omdat men direct na scheuren maïs moet inzaaien. De einddatum voor het scheuren in het voorjaar zou wat naar achteren moeten, zodat men ook bij trage groei een maaisnede kan winnen.

Bijlage 5: Bedrijf Schepens (Maarheeze, Noord-Brabant)

Het bedrijf van de familie Schepens ligt op vrij lichte tot matig vochthoudende zandgrond in Brabant. Het bedrijf heeft 20 ha grasland en 8 ha maïs. De melkproductie per ha is 28.000 kg. Er moet mest worden afgevoerd.

Hoe werd in het recente verleden omgegaan met graslandvernieuwing?

Al het grasland ligt in wisselbouw met maïs. Men scheurt het grasland als er veel kweek in voorkomt of als de indruk bestaat dat de productiviteit is afgenomen. De gemiddelde levensduur van het grasland is 8 jaar. In februari spuit men de (onbemeste) grasmat dood, in april wordt geploegd en daarna zaait men zonder bemesting maïs. Na maïs teelt men Italiaans raaigras als vanggewas, dat in het vroege voorjaar wordt beweid met melkvee. Na 3 of 4 jaar maïs wordt direct na de laatste maïsoogst gras ingezaaid. Dat najaar bemest men niet. In het voorjaar wordt alleen bemest met kunstmeststikstof. Er zijn geen fosfaatarme percelen die het gebruik van kunstmestfosfaat of drijfmest nodig zouden maken. De eerste snede wordt beweid. Na enkele jaren maïs is de grond duidelijk verarmd (lagere stikstoflevering), wat zich uit in een lagere productie of hogere meststofbehoefte.

Hoe gaat het in de toekomst gebeuren?

De nieuwe wetgeving heeft geen invloed op de graslandvernieuwing van het bedrijf.

Op welke punten kan de wetgeving worden verbeterd?

Verplicht bemonsteren van de bodem bij scheuren heeft praktisch geen zin, omdat het volggewas niet bemest wordt.